

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Проблема формування культури педагогічного спілкування є актуальною, оскільки саме від рівня розвитку комунікативних здібностей залежить становлення професійно-мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця. Вища освіта вимагає не тільки пояснення студентом фактів, явищ, процесів, розуміння та інтерпретацію отриманої інформації, а насамперед – уміння на практиці використовувати здобуті знання, тобто орієнтація робиться не на процес навчання, а на його результат – готовність випускника до подальшої професійно-комунікативної діяльності. Така підготовка потребує пошуку найбільш досконалих методичних шляхів організації навчально-виховного процесу.

Проблема формування культури професійного спілкування, як складової професійної культури майбутнього педагога розглядається у дослідженнях О. Абдуліної, Т. Іванової, Л. Кузьміної, А.Мудрика, В.Огнев'юка, В.Сластьоніна та інших вчених.

Але реалії сьогодення свідчать, що відсутність відповідної культури професійного спілкування у молодих спеціалістів зумовлює невпевненість, безпорадність, внаслідок чого вони програють на ринку праці. Підготовка майбутнього вчителя в педагогічному університеті ґрунтується, передовсім, на чіткому уявленні, який саме вчитель, вихователь потрібні школі XXI століття, і які вимоги поставить суспільство перед освітянами. Нині вже зрозуміло, що майбутнє суспільство потребує педагога, що не тільки розв'язуватиме певне коло навчально-виховних завдань, а й володітиме, насамперед, відповідною професійною культурою спілкування.

Спілкування як один із видів життєдіяльності людини пронизує усі сфери її предметної діяльності: пізнавальну, перетворюючу, ціннісно-осмислюючу. Процес спілкування має велику практичну значущість, адже він ґрунтується на повазі, симпатії, потребі залучатися до цінностей іншої особи і, тим самим, народжує духовну спільність.

Спілкування як педагогічна категорія, за визначенням А.В.Мудрика – «це обмін духовними цінностями у формі діалогу у процесі взаємодії учнів з оточуючими їх людьми, вона має вікові особливості: виявляє як об'єктивний, так, у певній мірі, педагогічно спрямований вплив на життєдіяльність становлення особистості».

Культура спілкування – це комплекс розвинутих умінь використовувати мовні і мовленнєві засоби з метою здійснення певного впливу на адресата. Культура спілкування є одним із центральних компонентів професійної культури педагога. Вона синтезує в собі комплекс знань, цінностей, зразків поведінки, характерних для ситуацій педагогічного спілкування, а також умінь гнучко реалізовувати їх на практиці з метою забезпечення ефективності спільної діяльності.

Феномен культури спілкування зумовлює існування певних узгоджень, правил, норм, ритуалів, а також вироблення системи засобів, форм їх забезпечення, які прийнято зараховувати до сфери культури спілкування і завдяки чому можливе досягнення домовленостей, обміну думками і діями у соціальній спільноті. З огляду на це, формування культури спілкування є обов'язковою складовою морального виховання особистості педагога.

Професійна культура спілкування педагога – це соціально значущий показник його здібностей, уміння здійснювати свої взаємини зі студентами, іншими людьми, здатність та вміння сприймати, розуміти, засвоювати зміст думок, почуттів, намагань у процесі розв'язування передбачених педагогічною технологією конкретних завдань у підготовці фахівців.

Сучасна вища педагогічна освіта повинна готувати вчителя, органічно адаптованого до життя в світі багатоманітних зв'язків: від контактів із найближчим оточенням – учнями, батьками, колегами – до глобальних. Тому важливо управляти процесом зростання професійного спілкування вчителя, який має навчитися співжиття з іншими людьми і суспільними структурами, виробити вміння регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні стосунки з дотриманням вимог культури плюралізму думок.

Для майбутніх фахівців-педагогів з метою вдосконалення і розвитку формування культури професійного спілкування можуть бути запропоновані такі форми роботи: вивчення та опрацювання наукових праць видатних педагогів; ознайомлення з методичними розробками, доповідями, лекціями, рефератами досвідчених учителів; проведення відкритих уроків під час проходження педагогічної практики; застосування інноваційних технологій упродовж занять; відвідування уроків досвідчених учителів-методистів тощо.

Вдосконалення формування процесу професійного спілкування майбутніх педагогів може привести до таких результатів:

- репродуктивного: педагог може і вміє розповісти іншим про те, що знає сам;
- адаптивного: педагог уміє адаптувати свої знання й уміння до особливостей аудиторії;
- локально-моделюючого: педагог володіє стратегіями навчання, знаннями, вміннями та навичками з певних розділів курсу, вміє формувати педагогічну мету, передбачати результат, забезпечувати послідовне залучення учнів/студентів до навчально-пізнавальної діяльності;
- системно-моделюючого: педагог володіє стратегіями формування в учнів/студентів потрібної системи знань, умінь та навичок зі свого предмету;
- творчо-моделюючого: педагог володіє стратегією перетворення свого предмету на засіб формування особистості учнів/студентів.

Для культури професійного спілкування потрібно забезпечити відповідні умови для поетапного розвитку творчої особистості майбутнього педагога: педагогічно доцільним є поєднання традиційних та інноваційних технологій, спрямованих на досягнення культури професійного спілкування; урахування індивідуальних якостей суб'єктів навчально-виховного процесу в ході організації діяльності; активізація спонукальних мотивів до творчого самовираження педагога.

Отже, для формування культури професійного спілкування студентів педагогічних ВНЗ вагомою є водночас з іншими і почуттєво-естетична сфера: розвиток толерантності; вдосконалення самоконтролю, особливо у стресових ситуаціях; тренування вміння “читати співрозмовника”, відчувати його емоційний стан; сприяння розвитку здатності відчувати почуття і психологічний стан іншого тощо.

Взаємодія відбувається для задоволення різних потреб майбутнього фахівця-педагога. Спілкування саме собою – це одна з потреб людини і для кожного з них важливо бути успішним, досягати порозуміння у відносинах з іншими, самореалізовуватися. Водночас з потребою в діловому спілкуванні, як більш складною, майбутні педагоги мають також потребу в особистісному, емоційному спілкуванні. Воно дає змогу уникнути багатьох перешкод у професійних відносинах, подолати психологічні бар'єри, уможливорює плідні пошуки компромісного розв'язання проблемного питання.

Сфера професійного спілкування фахівців – майбутніх педагогів до останнього часу була дуже обмеженою, що можна було пояснити невисокою мобільністю спеціалістів у галузі освіти, переважанням контактів типу “людина – людина”, орієнтацією на знаннєвий компонент підготовки вчителів. Проте вимоги до фахівців-учителів останніми роками стрімко змінилися, на перший план вийшов людський фактор, зросла роль комунікації у професії.

Сучасний студент – у майбутньому вчитель – повинен уміти логічно, чітко й адекватно висловлювати свою думку; правильно формулювати запитання та відповіді на них; володіти апаратом аргументування; займати активну позицію під час виробничих нарад,

обговорень, “круглих столів”; з пропозиціями; знаходити адекватні прийоми професійного спілкування зі співробітниками й колегами різного ієрархічного рівня; здійснювати виступи перед аудиторією, робити презентації; володіти діловим і мовленнєвим етикетом. Особливу увагу під час формування культури професійного спілкування майбутніх педагогів слід приділяти формуванню вмінь поведінки у стресових і конфліктних ситуаціях.

Отже, тільки усебічно освічений і розвинений фахівець з високим рівнем культури може бути конкурентоспроможним на сучасному та майбутньому ринках праці, розв’язувати професійні проблеми, спираючись на майстерність спілкування й співробітництва з різними професійними категоріями.

Література

1. Волкова Н. Професійно-педагогічна комунікація : навч. пос. / Наталія Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : автореф. дис. на здобуття д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Валентина Миколаївна Гриньова. – АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1998. – 30 с.
3. Завалевський Ю. Управління процесом професійного зростання вчителя / Юрій Завалевський // Рідна школа. – 2012. – № 4 – 5. – С. 57.

УДК 378.147.851:373.311.3

Крив’яник Елеонора Іванівна, магістр спеціальності
«Початкова освіта», Мукачівський державний університет.
Науковий керівник – д-р. пед. наук, професор Староста В. І.

ФОРМУВАННЯ ПОШУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Широке проникнення інформаційних і комунікаційних технологій в різні сфери освітньої діяльності. Цьому сприяють поширення в навчальних закладах сучасної комп’ютерної техніки та програмного забезпечення, прийняття державних і міждержавних програм інформатизації освіти.

Сучасна освіта є джерелом соціального прогресу, фундаментом розвитку культури, що націлений на розширення можливостей, що надаються молоді, якій належить жити і працювати в умовах інноваційного, інформаційного суспільства. Освітні системи сьогодні орієнтуються на розвиток інтелектуального потенціалу учнів з точки зору не тільки освоєння змісту предмета, а й обробки, адаптації та використання існуючої інформації, генерування нових ідей. Зросла значимість інтелектуальної праці, заснованої на використанні інформаційних ресурсів, вимагає від сучасної людини, незалежно від її професії та особливостей діяльності, умінь роботи з електронними засобами пошуку, обробки, збереження і передачі інформації.

Різні аспекти процесу формування пошуково-інформаційної компетентності розкриваються в роботах Н.Л. Дашніц, Т.В. Капустіної, С.В. Панюкова та ін., які досліджують динаміку і діалектику таких понять, як «інформатизація освіти», «інформаційна культура», «педагогічна культура», «інформаційна компетентність», «інформаційна грамотність», «інформаційно-комунікаційна грамотність», «інформаційно-комунікаційна компетентність» і т.д.

Концепція формування пошуково-інформаційної компетентності значно збагатилася дослідженнями вчених і педагогів, в числі яких В.Л. Акуленко, Д.В. Голубина, І.В. Дмитрієва, А.Н. Зав’ялов, С.В. Панюкова, І.В. Роберт, С.П. Сєдих, К.С. Ханова та інші. При цьому наголошується необхідність формування пошуково-інформаційної компетентності на чотирьох рівнях: методологічному, теоретичному, методичному та технологічному. Аналіз наукових праць, присвячених розглянутого питання, показав, що пошуково-інформаційна компетентність учителя як компонент його професійної

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>